

บทที่ 2

กรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทางวิชาการที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวใต้ในกรุงเทพมหานครครั้งนี้ มีทั้งที่อยู่ในรูปของแนวความคิดและทฤษฎี ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่น

ความหมายของการย้ายถิ่นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีผู้ให้คำจำกัดความหรือนิยามไว้ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันบ้างแล้วแต่จุดประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดขึ้น ความหลากหลายของความหมายของการย้ายถิ่น เกิดขึ้นเพราะไม่สามารถกำหนดได้ตายตัวว่าคนหนึ่งๆจะมีการย้ายถิ่นกี่ครั้ง ย้ายไปที่ใดบ้าง และจะหยุดย้ายเมื่อใด ซึ่งไม่เหมือนกับการให้คำจำกัดความในเรื่องที่เกี่ยวกับชีววิทยา เช่น การเกิด หรือ การตาย ที่สามารถให้คำจำกัดความได้ง่ายและตรงกันเพราะทุกคนเกิดมาครั้งเดียวและต้องตายในที่สุด (Goldscheider 1971:48-49)

โดยทั่วไปความหมายของการย้ายถิ่นมักถูกนิยามในความหมายของการเคลื่อนย้ายทางร่างกาย หรือการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย แต่การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาการย้ายถิ่นในความหมายที่มากกว่าเป็นเพียงการเคลื่อนย้ายทางร่างกาย หรือการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยหรือภูมิสำเนาเท่านั้น แต่มองการย้ายถิ่นในแนวคิดทางสังคมวิทยาว่าเป็นกระบวนการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนที่อยู่อาศัย โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การเปลี่ยนสถานะทางสังคม โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำเอากรอบแนวความคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของ แมคคาแลม และชวราสเวลเลอร์ มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาโดยที่

แมคคาแลม และชวราสเวลเลอร์ (Mangalam and Schwarzweller 1975:175) ได้ให้ความหมายของการย้ายถิ่นในแนวคิดทางสังคมวิทยาไว้ว่า การย้ายถิ่นเป็นกระบวนการตัดสินใจในการที่จะเปลี่ยนที่อยู่อาศัย โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนสถานะทางสังคม กล่าวคือ มองการย้ายถิ่นว่าเป็นการเปลี่ยนจากสถานะทางสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่เดิมไปสู่สถานะทางสังคมใหม่

แมคคาแลม และชัวร์สเวลเลอร์ (Mangalam and Schwarzweller 1975:174-178) ได้เสนอมิติในการศึกษาการย้ายถิ่นในเชิงสังคมวิทยาไว้ดังนี้

1. การย้ายถิ่นเป็นการเปลี่ยนที่อยู่อาศัย โดยการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยนั้นเกิดจากความสมัครใจของบุคคลโดยไม่มีการถูกบังคับ ผู้ย้ายถิ่นมีโอกาสเลือกที่จะเลือกเดินทางข้ามเขตเพื่ออยู่อาศัยในที่ใหม่ หรืออาจเป็นการเดินทางไปกลับระหว่างสังคมใหม่กับสังคมเดิมก็ได้

2. การย้ายถิ่นเป็นการตัดสินใจที่เกิดจากการคำนึงถึงคุณค่าที่เขาควรจะได้รับในที่ใหม่ โดยที่ผู้ย้ายถิ่นจะมีการเปรียบเทียบคุณค่าที่เขาควรจะได้รับว่าเมื่อเขาย้ายถิ่นมาอยู่ที่ใหม่เขาควรจะพบกับสิ่งที่ดีกว่าเดิม

3. การย้ายถิ่นเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะทางสังคม กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นมีความเข้าใจว่าเมื่อมีการย้ายถิ่นเกิดขึ้น ระบบการปฏิสังสรรค์ทางสังคม (interactional system) ของเขาก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมใหม่ ผู้ย้ายถิ่นจะต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมบางอย่างใหม่ ไม่ว่าจะผ่านทางต้นวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต เช่น การใช้ภาษา ชีวิตความเป็นอยู่ รูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นต้น การปรับเปลี่ยนทางสังคม เช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนบ้านและชุมชน การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการติดต่อหรือการปฏิสังสรรค์ทางสังคม หรือแม้กระทั่งมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองบางประการเพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาการย้ายถิ่นตามแนวสังคมวิทยา ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยจะนิยามผู้ย้ายถิ่นว่า หมายถึง บุคคลที่ย้ายที่อยู่มาจากจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นระยะติดต่อกันอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

มโนทัศน์ของคำว่า "วิถีชีวิต" เป็นคำที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงอย่างใกล้ชิดกับมโนทัศน์ของคำว่า "วัฒนธรรม" ซึ่งมีมโนทัศน์ที่นักมานุษยวิทยาได้สร้างขึ้นมาในศตวรรษที่ 19 เพื่อใช้ศึกษาสังคมบุพกาล โดยเริ่มแรกนักมานุษยวิทยาให้ความหมายของมโนทัศน์วัฒนธรรมว่า หมายถึง "วิถีชีวิต" โดยส่วนรวม (Total way of life) ของกลุ่มคน รวมเอาเครื่องมือ เครื่องใช้ที่คนเหล่านี้ใช้ อาหารที่เขารับโภค เสื้อผ้าที่สวมใส่ แบบแผนทางด้านครอบครัว การปกครอง ศาสนา และแง่มุมอื่นๆ ทั้งหมดของชีวิตทางสังคมของคนเหล่านี้ (Olsen 1991:55)

เริ่มแรกนักสังคมวิทยายืมมโนทัศน์มาใช้โดย หมายถึง แง่มุมต่างๆที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางชีววิทยาของชีวิตทางสังคมของมนุษย์ ดังนั้นจึงมักจะใช้คำว่า “วัฒนธรรม” “ระเบียบทางสังคม” และ “การจัดระเบียบทางสังคม” สลับเปลี่ยนกันในช่วงเวลาหนึ่ง

ในเวลาต่อมา นักสังคมศาสตร์จำนวนมาก ได้พยายามจำกัดความหมายของวัฒนธรรมให้แคบเข้าเพื่อความชัดเจน ปัจจุบันในความหมายทางสังคมวิทยา คำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง เฉพาะองค์ความคิดชุดหนึ่งที่ได้รับการยึดถือร่วมกันของกลุ่มชน ดังตัวอย่างของความหมายที่นักวิชาการได้ให้ไว้ดังนี้

โทมัส และ เอนเดอร์สัน (Thomas and Anderson 1972:41) ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า หมายถึง วิธีชีวิต ซึ่งหมายรวมถึง การร่วมมือหรือการช่วยเหลือกันของสมาชิกในสังคม และการรับรู้พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับสิ่งที่คิดและทำระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งตัวที่บ่งชี้ให้เห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิต ได้แก่ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ วรรณกรรม ศาสนา และรวมทั้งปรัชญาของประชาชน ซึ่งจะช่วยให้เห็นบทบาทระหว่างพฤติกรรมของคนกับความต้องการทางวัตถุ

ไบรสเตดท์ และคณะ (Bierstedt and other 1964:83-85) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม คือ ส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วยทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาคิดและทำในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

พัทยา สายหู (2514:29) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม คือ แบบอย่างลักษณะชีวิตของแต่ละกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์และวิธีการต่างๆ ที่สมาชิกกลุ่มยึดถือร่วมกันในการดำเนินชีวิตราบเท่าที่ยังเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น การพูดจาภาษาสำเนียงเดียวกัน กินอยู่อย่างเดียวกัน ปลูกบ้านเรือนแบบเดียวกัน ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีเดียวกัน มีปรัชญาและศาสนาอย่างเดียวกัน เป็นต้น

ชยันต์ วรรณะภูติ 2529 (อ้างใน สุนันทา แสนประเสริฐ 2538:7-8) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิธีชีวิตของคนในสังคมหนึ่งๆ มีความครอบคลุมชีวิตมนุษย์ในทุกๆด้าน ทั้งด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพ ความเชื่อ ระบบการเมืองการปกครองและสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้นยอมรับว่ามีประโยชน์และมีคุณค่า ในการที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคมนั้น ภายใต้เงื่อนไขชุดหนึ่ง วัฒนธรรมเป็นระบบคุณค่าที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม เป็นแบบแผนกำหนดพฤติกรรมของคน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อความต่อเนื่องและอยู่รอดของสังคมนั้น

พระเทพเวที 2532 (อ้างใน สุรนันทา แสนประเสริฐ 2538:10) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมว่า รวมไปถึงวิถีความเป็นอยู่ทั้งหมดในสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน มีค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด และสติปัญญา ออกมาจนถึงท่าทีและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตน ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจ ท่าทีการมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติแวดล้อม

สุภางค์ จันทวานิช 2533 (อ้างใน สุรนันทา แสนประเสริฐ 2538:8) กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตและแบบแผนพฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกัน กล่าวคือ คนกลุ่มหนึ่งก็มีวิถีชีวิตแบบหนึ่ง ต่างกลุ่มกันก็ต่างวิถีชีวิต และต่างพฤติกรรม ต่างลักษณะการแสดงออกทางสังคม ซึ่งหากคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดมีวิถีชีวิตซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่แตกต่างไปจากคนกลุ่มอื่น ก็อาจกล่าวได้ว่าคนกลุ่มนั้นมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้มโนทัศน์นี้ (วัฒนธรรม) แตกต่างไปจากคำว่า “ระเบียบทางสังคม” ซึ่งประกอบไปด้วย แบบแผนความสัมพันธ์ต่างๆ ในขณะที่มโนทัศน์ที่กว้างกว่า คือ “การจัดระเบียบทางสังคม” หรือ “องค์การทางสังคม” (Social organization) รวมเอาทั้งระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมเข้าไว้ในตัว ในแง่มุมนี้ วัฒนธรรมซึ่งเป็นองค์ความคิดเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ ซึ่งได้รับการยึดถือร่วมกันโดยสมาชิกทั้งหลายของสังคม หรือ องค์การทางสังคมประเภทอื่นๆ วัฒนธรรมเป็นตัวให้ความหมายแกกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นตัวชี้แนะแนวทางและการดำรงชีวิตทางสังคมของกลุ่ม (Olsen 1991:55-56) ดังนั้นการจัดระเบียบทางสังคม หรือ องค์การทางสังคมทุกประเภทหรือทุกหน่วย ย่อมมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

ในกรณีของผู้ย้ายถิ่นชาวใต้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ก็ถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางสังคม กลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งในที่นี้ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมชาวใต้อุวัฒธรรมหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นการศึกษาเรื่องวิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวใต้ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาวิถีชีวิตประจำวันของผู้ย้ายถิ่นชาวใต้ในฐานะที่เป็นอนุวัฒธรรมหนึ่งของสังคมไทย โดยจะพิจารณาในแง่องค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ส่วนที่เป็นการจัดระเบียบวิถีชีวิตประจำวันหรือพฤติกรรมโดยทั่วไปของชาวใต้อันที่ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องพยายามปรับวิถีชีวิตของตนให้เข้ากับวิถีชีวิตในที่ใหม่ 2) ส่วนที่เป็นความคิดซึ่งอยู่เบื้องหลังการจัดระเบียบพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นเป็นลักษณะนิสัยซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดของคนใต้

โดยที่ผู้วิจัยจะให้ความหมายของคำว่าวิถีชีวิตในการศึกษาครั้งนี้ว่า หมายถึง การดำเนินชีวิตและ/หรือพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความคิด และลักษณะนิสัยของผู้ย้ายถิ่นชาวไทย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบเมือง : ทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อย

แนวคิดทางสังคมวิทยาเมือง ที่นิยมมาใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบเมืองมีอยู่ 3 แนวคิด คือ ทฤษฎีตัวกำหนด (Determinist Theory) ทฤษฎีองค์ประกอบ (Compositional Theory) และทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อย (Subcultural Theory) ในที่นี้จะขอนำเอาเฉพาะทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อยมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายวิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวไทยที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น โดยมีรายละเอียดของทฤษฎี ดังนี้

ทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อย (Subcultural Theory)

เมืองใหญ่ในปัจจุบันประกอบไปด้วยความหลากหลาย ภายใต้สังคมและวัฒนธรรมใหญ่อันเดียวกันจะประกอบไปด้วย “วัฒนธรรมย่อย” (Sub-culture) อีกหลายวัฒนธรรม คนในสังคมย่อมปฏิบัติวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ และในขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มอีกด้วย สมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยแต่ละกลุ่มจะมีความเชื่อ และมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ และมีลักษณะเด่นเฉพาะเป็นของตนเอง และวัฒนธรรมเฉพาะนี้เองในทางสังคมวิทยาเรียกว่า วัฒนธรรมย่อย ซึ่งอาจจำแนกเป็นวัฒนธรรมย่อยทางเชื้อชาติ (Ethnic) ตามเกณฑ์อายุ (Age) ตามท้องถิ่น (Regional) ตามอาชีพ (Occupational) เป็นต้น

ทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อย เป็นทฤษฎีที่สังเคราะห์ทฤษฎีตัวกำหนดและทฤษฎีองค์ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบเมืองได้ดียิ่งขึ้น โดยฟิชเชอร์ (Fischer) เป็นผู้เสนอทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อยขึ้นมา ฟิชเชอร์ กล่าวว่าวิถีชีวิตในเมืองมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคม กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ไม่ทำลายกลุ่มทางสังคมเท่านั้น แต่กลับเป็นสิ่งที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอีกด้วย วัฒนธรรมย่อยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้คนที่มาอยู่รวมกัน (Fischer 1976:35-38)

วัฒนธรรมย่อยเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจการปฏิสังสรรค์ทางสังคมของมนุษย์ที่ด้านกระแสของวัฒนธรรมและระบบสัญลักษณ์เดิม ในระดับของโครงสร้างนั้นวัฒนธรรมย่อยจะเป็นตัวชี้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันทางสังคมของบุคคลอย่างไร ในระดับบุคคลจะเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าการแสดงออกถึงภาพลักษณ์ (Image) และเอกลักษณ์ (identity) ของบุคคลในวัฒนธรรมย่อยนั้นมีความหมายอย่างไร นอกจากนี้ เบรค (Brake 1980:9) ยังมองว่าการวิเคราะห์วัฒนธรรมย่อยในสังคมยังรวมไปถึงการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม และความหมายทางสังคมอีกด้วย

ตามแนวคิดของทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย ความหมายของคำว่า เมือง หมายถึงการมาอยู่รวมกันของประชากรเป็นจำนวนมากและตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก วัฒนธรรมย่อยจึงเป็นรูปแบบของความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมประเพณีของระบบย่อยของสังคมที่มีลักษณะชัดเจน เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสถาบันที่มีอยู่ ภายในระบบสังคมและวัฒนธรรมที่ใหญ่กว่า

ฟิชเชอร์ (Fischer 1975:1324-1330) เสนอข้อเสนอไว้ 4 ข้อคือ

ข้อเสนอที่ 1 ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมากก็จะมีวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นหลากหลาย การที่มีประชาชนเข้ามาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดมีวัฒนธรรมย่อยที่มีความแตกต่างกันมาก ซึ่งข้อเสนอนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับ 2 กระบวนการคือ

กระบวนการที่ 1 ขนาดของประชากรก่อให้เกิดความแตกต่างทางโครงสร้างตลอดจนถึงกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคมของบุคคล ขณะเดียวกันอิทธิพลของการแข่งขันกัน ความได้เปรียบในด้านผลประโยชน์ และการเลือกสรรความสัมพันธ์ก่อให้เกิดความแตกต่างของรายละเอียดภายในระบบย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นทางสังคม อาชีพ วัฏจักรชีวิต และกลุ่มที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

กระบวนการที่ 2 วิถีชีวิตในเมืองทำให้มีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายตลอดจนทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ที่ใดที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ขนาดใหญ่ และมีคนกลุ่มต่างๆอยู่มาก พื้นที่นั้นจะมีผู้คนมากมายย้ายถิ่นเข้ามาอยู่มาก และทำให้เกิดวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นขึ้นมา กล่าวโดยสรุปคือ ถ้าเมืองมีขนาดใหญ่มากเท่าใด การย้ายถิ่นเข้าก็จะมีมากขึ้น และจะมีกลุ่มวัฒนธรรมย่อยมากขึ้นเท่านั้น

ข้อเสนอที่ 2 พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก ทำให้วัฒนธรรมย่อยมีความเหนียวแน่น (intensity) มากขึ้น

ความเหนียวแน่น คือ การมีความผูกพัน (attachment) ซึ่งเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมย่อยที่มีต่อความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมประเพณี ความเหนียวแน่นมีความเกี่ยวข้องกับ 2 กระบวนการคือ

กระบวนการที่ 1 ในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยยังมีการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากเท่าใด ก็จะมีการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้คน โดยมีการสร้างสถาบันที่สมบูรณ์ (institutional completeness) มากขึ้นเท่านั้น นั่นคือถ้ามีจำนวนคนมากพอจะทำให้สามารถแบ่งหน้าที่ของสมาชิก และสามารถสร้างลักษณะที่เป็นสถาบันที่เป็นของกลุ่มขึ้นมา ลักษณะที่เป็นสถาบันจะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมย่อย และเป็นที่มาของอำนาจที่ถูกต้องชอบธรรม โดยเป็นศูนย์รวมของผู้คนมาอยู่รวมกลุ่มกัน กล่าวคือ จำนวนคนยิ่งมีมากจะทำให้สามารถสร้างสถาบันที่เป็นของกลุ่มได้

กระบวนการที่ 2 การที่วัฒนธรรมย่อยมีความเหนียวแน่นนั้น มีสิ่งที่เกี่ยวข้องอีกอย่างหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม พื้นที่ที่มีวัฒนธรรมย่อยหลากหลายจะทำให้มีความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมย่อย ผลที่ตามมาคือทำให้วัฒนธรรมย่อยมีความเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น ในระดับกลุ่มจะทำให้มีความเชื่อมั่นแน่น (cohesion) มากขึ้น เนื่องจากมีการแข่งขันกันและความขัดแย้งกันของผู้คนระหว่างวัฒนธรรม ในระดับบุคคลการคบหาสมาคมกับคนแปลกหน้า จะยิ่งทำให้เกิดความเหนียวแน่นในกลุ่มของตนมากขึ้น

ข้อเสนอที่ 3 พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก จะเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจาย (diffusion) เข้าสู่วัฒนธรรมย่อยของผู้คน

การแพร่กระจาย หมายถึง การปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อ พฤติกรรมของสมาชิกของวัฒนธรรมย่อย ซึ่งเป็นผลมาจากความหลากหลาย (ในข้อเสนอที่ 1) และความเหนียวแน่น (ข้อเสนอที่ 2) ของวัฒนธรรมย่อยภายในเมืองมหานคร อัตราและทิศทางของการปรับเปลี่ยนจะมีความผันแปรไปตามขนาดของความเหนียวแน่น ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม และรวมถึงระดับการติดต่ออำนาจและเกียรติภูมิอีกด้วย

ความสำคัญของข้อเสนอที่อยู่ที่ กระบวนการเกี่ยวกับความเหนียวแน่นของวัฒนธรรมย่อยในเมือง จะสวนทางกับกระบวนการอื่นๆในเมือง ซึ่งถ้าไม่พิจารณาความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม และการแยกตัวออกจากวัฒนธรรมย่อย การปรับเปลี่ยนบางอย่างจะเป็นไปได้สูงเมื่ออยู่ใกล้กัน และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผลของการปรับเปลี่ยนก็คือ เกิดการผสมผสานและการรวมตัวกันใหม่ ในองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรม ทำให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมขึ้น (social innovations)

ข้อเสนอที่ 4 ในพื้นที่ที่ยังมีความเป็นเมืองมาก ผู้คนจะมีความเชื่อ มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมสูงมากขึ้น

จากข้อเสนอ ข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 3 นำมาอธิบายข้อเสนอที่ 4 ได้ดังนี้

1. จากความหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยในพื้นที่เมือง (ข้อเสนอที่ 1) ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงและมีวัฒนธรรมย่อยที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ ทำให้ผู้คนมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม

2. ผลกระทบของความเหนียวแน่นในวัฒนธรรมย่อยของผู้คน (ข้อเสนอที่ 2) ก่อให้เกิดความแตกต่างของความเบี่ยงเบนในเมืองและในชนบท นั่นคือ จำนวนที่มีขนาดใหญ่มากพอจะทำให้เกิดความแตกต่างนี้ เช่น ในเมืองเล็กอาจมีจำนวนผู้กระทำผิดเพียงเล็กน้อย แต่ในเมืองมีขนาดใหญ่ขึ้นจะมีจำนวนวัยรุ่นที่กระทำผิดมากขึ้น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนผู้กระทำความผิด เป็นต้น

พีชเชอร์ เห็นพ้องกับทฤษฎีองค์ประกอบที่ว่าเมืองยังคงมีลักษณะความสัมพันธ์แบบกลุ่มปฐมภูมิและมีสังคมที่สมาชิกมีความคุ้นเคยกัน ผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองมีชีวิตอยู่ในโลกทางสังคมที่มีความหมาย โลกทางสังคมดังกล่าวนี้เป็นโลกของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะร่วมกัน ที่สมาชิกของกลุ่มมีความเชื่อและพฤติกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ นอกจากนั้น ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยมีความเห็นพ้องกับทฤษฎีตัวกำหนดในเรื่องของการกระจุกตัวทางประชากรว่า การกระจุกตัวของประชากรจำนวนมากในเมืองเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชน และการสร้างโลกทางสังคมของบุคคล (ทฤษฎีองค์ประกอบไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลที่เกิดจากการกระจุกตัวของประชากร) เพียงแต่การมองต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีตัวกำหนดเห็นว่าการกระจุกตัวของประชากรทำลายกลุ่มทางสังคม ในขณะที่ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยเห็นว่าการกระจุกตัวของประชากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “มวลชนวิกฤติ” (critical mass) มีผลในทางบวกต่อผู้อยู่อาศัยในเมือง นั่นคือมองว่าการกระจุกตัวของประชากรหรือวิถีชีวิตแบบเมืองทำให้กลุ่มวัฒนธรรมย่อยมีความเข้มแข็งขึ้น

วิถีชีวิตแบบเมืองช่วยให้วัฒนธรรมย่อยเข้มแข็งขึ้นโดยอาศัยกระบวนการ 2 แบบ 1) กระบวนการของการสร้างมวลชนวิกฤติ (Process of attaining critical mass) กล่าวคือ เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่เพียงพอ ก็จะทำให้กลุ่มนั้นมีเอกลักษณ์ที่เห็นได้ชัดและมั่นคงขึ้นในสายตาของคนทั่วไป ทำให้กลุ่มสามารถกระทำการใดๆ ในนามของกลุ่มและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้กว้างขวางมากขึ้น 2) กระบวนการของปฏิริยาเชิงวัฒนธรรม (Process of attaining critical mass) คือ ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมย่อยอาจเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างวัฒนธรรมย่อย กล่าวคือ ในกรณีที่คนต่างกลุ่มวัฒนธรรมมีการติดต่อสัมพันธ์กันอาจเกิดความขัดแย้งหรือเกิดการกระทบกระทั่งกันขึ้นได้ สมาชิกของวัฒนธรรมย่อยที่เห็นว่าวัฒนธรรม

ของตนถูกรุกรานโดยวัฒนธรรมย่อยอื่น จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบโดยการยึดมั่นในวัฒนธรรมย่อยของตนมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า แม้ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยจะกล่าวถึงความตึงเครียดและความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมย่อย แต่ก็มองว่าวัฒนธรรมย่อยอาจมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เช่น คนภาคใต้อาจชอบรับประทานอาหารของภาคอีสาน คนอีสานเองก็อาจชอบรับประทานอาหารของคนใต้ เป็นต้น ดังนั้นการแพร่กระจายวัฒนธรรมย่อยข้ามกลุ่ม และการที่คนในเมืองมีโอกาสพบเห็นหรือเข้าร่วมในวัฒนธรรมย่อยต่างมากมาย จึงเป็นเสมือนสะพานที่เชื่อมต่อกันระหว่างวัฒนธรรมย่อย ทำให้ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมย่อยและการยึดติดกับวัฒนธรรมย่อยของคนในสังคมเมืองลดลง

นอกจากนี้ ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยเห็นว่าวิถีชีวิตแบบเมืองก่อให้เกิดภาพที่ต่อเรียงกันเพื่อให้เห็นโลกทางสังคม (mosaic of social worlds) ที่สัมผัสกันแต่ไม่รุกรานกันใน 2 ทางคือ 1) เมืองใหญ่จะดึงดูดผู้ย้ายถิ่นได้มากกว่าเมืองเล็กๆ และโดยที่ผู้ย้ายถิ่นต่างมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันติดตัวมาด้วย ทำให้เกิดแวดวงสังคมที่หลากหลายขึ้นในเมือง 2) การกระจุกตัวของประชากรทำให้เกิดการจำแนกแตกต่างทางโครงสร้าง เช่น กลุ่มละแวกบ้าน กลุ่มอาชีพ เป็นต้น กลุ่มต่างเหล่านี้จะมีวัฒนธรรมย่อยของตน และต่างก็จะมีแนวโน้มที่จะสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมและสร้างวัฒนธรรมย่อยของตนเองขึ้น ด้วยเหตุนี้การกระจุกตัวของประชากรหรือวิถีชีวิตแบบเมืองจึงก่อให้เกิดโลกทางสังคมที่มีความหลากหลายขึ้นในเมือง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เกี่ยวกับการอธิบายวิถีชีวิตแบบเมือง โดยทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย พอสรุปได้ว่า ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย เป็นทฤษฎีที่สังเคราะห์ทฤษฎีตัวกำหนดซึ่งมองว่าวิถีชีวิตแบบเมืองว่า เมืองเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคม และบุคลิกภาพของบุคคลโดยตรง และมีเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่เลวลง โดยมีข้อเสนอว่าการที่คนมีความแตกต่างกันจำนวนมากมาอาศัยอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น จะทำให้บุคลิกภาพของบุคคลแปรปรวนและเกิดการเสถียรระบบทางสังคมขึ้น กับทฤษฎีองค์ประกอบซึ่งมองว่าการกระจุกตัวของประชากรในเมืองไม่ได้มีผลกระทบต่อบุคคลแต่อย่างใด แต่ความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตแบบเมืองกับวิถีชีวิตแบบชนบทเป็นผลมาจากการที่คนเมือง และคนชนบทมีลักษณะทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างต่างกัน ปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการอธิบายวิถีชีวิตอันหลากหลายในสังคมเมือง คือ เชื้อชาติ ชนชั้น และวัฏจักรชีวิต

สำหรับทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้นำมาใช้เป็นกรอบแนวความคิดในการอธิบายวิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวใต้ที่ย้ายเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวงนั้น จะมองเมืองว่า สมาชิกของกลุ่มต่างๆในเมืองยังมีความใกล้ชิดสนิทสนมและเชื่อว่าการกระจุกตัวของประชากรมีผลกระทบต่อบวกและทางลบต่อบุคคลในสังคม กล่าวคือ วิถีชีวิตแบบเมืองอาจช่วยให้วัฒนธรรมย่อยเข้มแข็งขึ้น

และอาจทำให้เกิดวัฒนธรรมย่อยในรูปแบบต่างๆขึ้น และอาจทำให้เกิดวัฒนธรรมย่อยในรูปแบบใหม่ๆขึ้น ขณะเดียวกันวิถีชีวิตแบบเมืองก็อาจมีผลกระทบที่ทำให้วัฒนธรรมย่อยอ่อนแอลง และเกิดการเสีระบบสังคมขึ้นได้เช่นกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวและการกลืนกลายของผู้ย้ายถิ่น

เนื่องจากการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาวิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นในฐานะที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะทางสังคม ผู้ย้ายถิ่นจะมีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้เข้ากับสังคมใหม่ โดยให้ความสนใจศึกษาว่าผู้ย้ายถิ่นชาวใต้มีการปรับวิถีการดำเนินชีวิตไปอย่างไร ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวจึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญที่ผู้ศึกษานำมาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

การย้ายถิ่นเข้าสู่เขตเมืองนั้น ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงแบบแผนชีวิต สิ่งแวดล้อม เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนทั้งสถานภาพและบทบาทของตนเอง (Bogue 1959:273-278) การเปลี่ยนที่อยู่อาศัยจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งย่อมหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านั้นจะต้องมีการปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตภายใต้สภาวะแวดล้อมแบบใหม่ได้

การปรับตัวเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นกับผู้ย้ายถิ่นจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ในการที่จะเลือกปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทางเลือกที่เลือกนั้นอาจเป็นการทำเพื่อหลีกเลี่ยงหรือทำให้ความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มลดลงหรือหมดไป พฤติกรรมการปรับตัวที่เกิดขึ้นจะเกิดในลักษณะของการปฏิบัติต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน (reciprocal adjustment) ซึ่งโดยปกติแล้วการปรับตัวจะเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมมากกว่าจะเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม (Bertrand 1958:320)

เฮอร์เซอร์ ชีให้เห็นว่า การปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติบทบาทของตนในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมใหม่ที่ย้ายเข้าไปอยู่ โดยใช้ความสามารถในการกระทำบทบาทนั้นๆ อย่างไม่มากจนเกินเลยไป และการกระทำนั้นจะไม่ก่อให้เกิดความเครียดทางใจ (Hauser 1964:164)

ฮอฟซอมเมอร์ เสนอไว้ว่า การปรับตัวประกอบไปด้วยกระบวนการย่อย 2 ประการ คือ 1) การดัดแปลง (adaptation) ซึ่งหมายถึง การปรับตัวทางชีวภาพหรือทางร่างกาย กับ 2) การปรับตัวในทางสังคม (Social adjustment) หมายถึง การทำให้อยู่ในภาวะที่พอเหมาะ (accomodation) กับสิ่งแวดล้อมในที่ใหม่ ซึ่งจะเป็นกระบวนการสุดท้ายของกระบวนการปรับตัวในครั้งหนึ่งๆที่ผู้ย้ายถิ่นสามารถปรับตัวได้ดี (Hoffsommer 1958:55-57) การปรับตัวในทางสังคมนี้ เกิดจากการที่บุคคลมีประสบการณ์ทางสังคม ไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ฮอฟซอมเมอร์ สรุปไว้ว่าการปรับตัวทางชีวภาพหรือทางร่างกายนั้นเป็นผลมาจากการแข่งขัน (competition) ของผู้ย้ายถิ่น ที่พยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคม ในขณะที่การปรับตัวในทางสังคมนั้นจะมีผลมาจากความขัดแย้ง ซึ่งผลของการปรับตัวทั้ง 2 แบบนี้ จะทำให้เกิดความสมดุล โดยความสมดุลทางชีวภาพที่เกิดขึ้นจะถ่ายทอดกันด้วยวิธีการทางชีวภาพ ส่วนการปรับตัวทางสังคมจะมีการถ่ายทอดโดยทางวัฒนธรรมและประเพณี โดยที่การปรับตัวจะเป็นกระบวนการ 2 ทาง (reciprocal acccomodation) กล่าวคือ ทั้งผู้ที่ย้ายถิ่นใหม่และผู้ที่อยู่ในถิ่นเดิมต่างก็ต้องปรับตัวเข้าหากัน เพียงแต่ฝ่ายใดจะต้องปรับตัวมากกว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมเป็นสำคัญ ซึ่งการปรับตัวที่เกิดขึ้นอาจจะนำไปสู่กระบวนการกลืนกลายต่อไปได้

การศึกษาการปรับตัว ตลอดจนผลสำเร็จของการปรับตัวไปถึงขั้นการกลืนกลายและการบูรณาการของผู้ย้ายถิ่นให้เข้ากับสังคมเมืองได้มากน้อยเพียงใดนั้น มีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกัน ที่ในบางครั้งอาจมีการใช้ปะปนกันทั้งๆที่ความหมายที่แท้จริงแล้วมีความแตกต่างกันอยู่ 3 ตัวคือการปรับตัว (adjustment) การกลืนกลาย (assimilation) และการบูรณาการ (integration)

จิลเมอร์ และคณะ (Gillmer and Other 1971:9) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิกิริยาตอบโต้กับสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว เป็นการปรับตัวให้เข้ากับปัญหา รวมถึงการปรับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ให้เข้ากับความต้องการของเขาเองด้วย นั่นคือ มนุษย์ต้องมีการปรับความต้องการของตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับปัญหา และสามารถแก้ไขปัญหาดังๆที่เกิดขึ้นได้

เฮิร์ลอค (Hurlock 1978:260) กล่าวว่า การปรับตัว เป็นความสำเร็จของบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลต่างๆได้ คนที่เรียนรู้ได้ดีจะเรียนรู้ทักษะทางสังคมได้ เช่น ความสามารถในการเกี่ยวข้องกับคนอื่นทั้งกลุ่มเพื่อนและคนแปลกหน้า และจะช่วยพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อสังคมด้วย เช่น มีความคิดที่จะช่วยเหลือคนอื่นๆ เป็นต้น นอกจากนี้ เฮิร์ลอคได้สรุปลักษณะของการปรับตัวที่ดีว่าจะมีลักษณะการยอมรับสภาพของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ มีความเป็นประชาธิปไตย และมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี

สุรางค์ จันท์เอม (2527:84) กล่าวว่า การปรับตัว เป็นการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล เพื่อบรรลุจุดหมายปลายทางในสิ่งแวดล้อมของตน มนุษย์ทุกคนจะต้องมีการปรับตัวด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งแต่ละคนจะมีแบบแผนในการปรับตัวแตกต่างกัน เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งนอกจากจะตอบสนองทางร่างกาย เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย การออกกำลังกายแล้ว ยังตอบสนองทางสังคมอีกด้วย นอกจากนี้การปรับตัวยังช่วยให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความราบรื่นในด้านอารมณ์เช่นเดียวกัน เมื่อมนุษย์ได้ในสิ่งที่ต้องการแล้ว ความตึงเครียดต่างๆ ที่มีก็จะผ่อนคลายไป

แนวคิดเกี่ยวกับการกลืนกลาย

การกลืนกลาย เป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลจากหลากหลายวัฒนธรรม มีการผสมกลมกลืนการดำเนินชีวิตเข้าด้วยกัน (Hoffsommer 1958:23)

เบอร์ทรันด์ (Bertrand 1958:203) เสนอไว้ว่า การกลืนกลายอาจพิจารณาได้ทั้งในลักษณะของกระบวนการ และ สภาวะความเป็นจริงที่เป็นอยู่ (stage of being) โดยในลักษณะของกระบวนการนั้น หมายถึง การยอมรับซึ่งกันและกันของบุคคลตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไปที่มีวัฒนธรรมต่างกัน และวัฒนธรรมของทั้ง 2 กลุ่มนั้นต่างสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของตนเองไปเรื่อยๆ ส่วนการพิจารณาในแง่ของสภาวะความเป็นจริงที่เป็นอยู่นั้น หมายถึง สภาวะที่เด่นชัดของวัฒนธรรมที่เกิดมาจากการสังเคราะห์วัฒนธรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการกลืนกลายที่มักมีการกล่าวถึงกันอยู่เสมอ คือ แนวคิดของปาร์ค และ เบอร์เกสส์ (Park and Burgess) ที่มองว่าการกลืนกลายเป็นกระบวนการสอดแทรกระหว่างกัน (interpenetration) และการเชื่อมตัวเข้าหากัน (Fusion) ซึ่งทำให้บุคคลและกลุ่มมีการแสวงหาความทรงจำ ความเข้าใจ ในทัศนคติของบุคคลและกลุ่มคนอื่นๆ ด้วยการมีส่วนร่วมในประสบการณ์และประวัติศาสตร์อันเดียวกันได้นำบุคคลคนและกลุ่มเหล่านั้นไปสู่สภาพชีวิตวัฒนธรรมร่วมกัน (Gordon 1967:62)

กอร์ดอน (Gordon 1964:70-71) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนของการกลืนกลายไว้ว่า มีกระบวนการย่อยๆ อยู่ 7 ลำดับขั้นตอน คือ

1. การกลืนกลายทางวัฒนธรรมหรือทางพฤติกรรม มีศัพท์เรียกเฉพาะว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแบบแผนวัฒนธรรมไปสู่วัฒนธรรมของสังคมเจ้าของท้องถิ่น

2. การกรลีนกลายทางโครงสร้าง ในขั้นนี้ เป็นขั้นของการได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกในสมาคม สโมสร หรือสถาบันในระดับท้องถิ่น อย่างกว้างขวาง
3. การกรลีนกลายทางด้านของการสมรส มีศัพท์เรียกเฉพาะว่า การกรลีนกลายทางด้านชีวภาพ (amalgamation) ในขั้นนี้คนในสังคมจะมีการแต่งงานระหว่างกลุ่มอย่างแพร่หลาย
4. การกรลีนกลายทางด้านเอกลักษณ์ ในขั้นนี้ผู้ย้ายถิ่นจะมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของสังคมเจ้าของท้องถิ่นอย่างเต็มที่
5. การกรลีนกลายในระดับทัศนคติ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ปราศจากความคิดที่มีอคติ
6. การกรลีนกลายในระดับของการยอมรับในพฤติกรรม ในขั้นนี้จะเป็นขั้นของการปราศจากการถือเขาถือเราอีกต่อไป
7. การกรลีนกลายในระดับพลเรือน ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการกรลีนกลาย ซึ่งนำไปสู่การปราศจากความขัดแย้งในค่านิยมและอำนาจอีกต่อไป

หลังจากที่ กอร์ดอน ได้เสนอตัวแบบ (Idea type) ของการกรลีนกลายซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 ขั้นตอน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การเสนอกรอบแนวความคิดในระยะหลังชี้ให้เห็นว่า กระบวนการกรลีนกลายทั้งหมด อาจจำแนกได้เป็น 2 ขั้นตอนใหญ่คือ 1) ขั้นตอนของการกรลีนกลายทางด้านวัฒนธรรมหรือพฤติกรรม มีศัพท์เรียกเฉพาะว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) 2) ขั้นตอนของการกรลีนกลายทางด้านโครงสร้าง ซึ่งขั้นตอนนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยอีก 6 ขั้นตอนที่เหลือนั่นเอง โดยกอร์ดอนได้ชี้ให้เห็นว่าการกรลีนกลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น จะทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (secondary relationship) เท่านั้น ซึ่งจะยังคงไว้ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นกันเอง และมีการแบ่งแยก (Impersonal & Segmental) กันอยู่มาก แต่ถ้าหากเกิดการผสมผสานทางโครงสร้างขึ้น จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (primary relationship) ซึ่งจะมีลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีความเป็นกันเอง มีความอบอุ่น และมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมากกว่า (Gordon 1969:125-126)

ในการย้ายถิ่นของชาวชนบทเข้าสู่เมือง ผู้ย้ายถิ่นมักมีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในถิ่นเดิม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องมีการปรับวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองให้เข้ากับสถานที่ใหม่ ซึ่งอาจปรับมากหรือปรับน้อยแตกต่างกันไป ในกรณีเช่นนี้จะเรียกกลุ่มเจ้าของวัฒนธรรมในเขตเมืองนั้นว่าเป็นกลุ่มแกน (coregroup) แต่ถ้าผู้ย้ายถิ่นมีจำนวนและมีอิทธิพลมากเพียงพอ ก็จะทำให้เกิดการปรับวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายเข้าหากัน (cultural blend) รวมเป็นวัฒนธรรมเดียว (Gordon 1974:184)

การปรับตัวกับการกรลีนกลาย เป็นกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตน ในกรณีของผู้ย้ายถิ่นนั้น ฮอฟชอมเมอร์ ได้สรุปเป็นแบบแผนขึ้นจาก

การศึกษาว่าในระยะแรกสุดของการใช้ชีวิตในถิ่นใหม่นี้ ผู้ย้ายถิ่นจะต้องมีการปรับตนเองก่อนเสมอ ส่วนการกลืนกลายเป็นกระบวนการระยะยาวที่เกิดขึ้นภายหลังและค่อยเป็นค่อยไป การที่การปรับตัวเกิดขึ้นก่อนเป็นเพราะการปรับตัวนั้นอาศัยปัจจัยภายในตัวบุคคลผู้ย้ายถิ่นเอง ส่วนการกลืนกลายนั้น ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับผู้ที่อยู่ในเมืองเดิม ถ้าพึ่งผู้ย้ายถิ่นคนเดียวไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ จึงทำให้การกลืนกลายมีกระบวนการที่ซับซ้อนและเกิดขึ้นได้ยากกว่าการปรับตัว (Hoffsommer 1958:51) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ไอเซนฮาร์ดต์ (Eisenstadt 1954:36) ไอเซนฮาร์ดต์เสนอไว้ว่า กระบวนการดูดกลืนผู้ย้ายถิ่นใหม่ (absorption of migrant) เข้าเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ประกอบด้วย 3 กระบวนการด้วยกันคือ การปรับตัวส่วนบุคคล (personal adjustment) การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (acculturation or cultural assimilation) และการแพร่ขยายของสถาบันต่างๆในสังคมไปยังผู้ย้ายถิ่น (institutional dispersion)

กล่าวได้ว่า การปรับตัวและการกลืนกลายเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยในการปรับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้อยู่ในภาวะที่มีความสมดุลย์ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในสังคม โดยการปรับตัวจะเกิดขึ้นก่อนการกลืนกลาย ซึ่งหากกระบวนการปรับตัวสามารถทำได้สำเร็จ ก็จะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การกลืนกลายต่อไป แต่ก็ไม่จำเป็นว่าเมื่อเกิดการปรับตัวขึ้นแล้วจะต้องมีการกลืนกลายตามมาด้วยเสมอไป

จากที่ปริทัศน์แนวคิดมาทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาวิถีชีวิตของชาวใต้ในฐานะที่เป็นการเปลี่ยนสภาวะทางสังคม กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจะมีความเข้าใจว่าเมื่อมีการย้ายถิ่นเกิดขึ้นระบบของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเขาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมใหม่ ไม่ว่าจะทางด้านวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นต้น การปรับเปลี่ยนทางสังคม เช่น การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนบ้านและชุมชน การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการติดต่อหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือแม้กระทั่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองบางประการ อย่างไรก็ตาม ก็อยู่ภายใต้ความคิดที่ว่าไม่จำเป็นที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนไปหมดทุกอย่างมากมาย เพียงแต่จะมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตบางประการให้เข้ากับสังคมใหม่ เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขเท่านั้น นั่นคือ ผู้ย้ายถิ่นจะมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในบางด้าน และจะยังคงดำรงเอกลักษณ์ของตนเองอยู่ในบางด้าน ซึ่งจากกรอบแนวความคิดนี้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาว่า ผู้ย้ายถิ่นชาวใต้มีวิธีการดำเนินชีวิตในถิ่นใหม่อย่างไร มีการปรับเปลี่ยนและ/หรือการดำรงเอกลักษณ์คนใต้อยู่ในด้านใดบ้าง และการอยู่อาศัยในถิ่นใหม่ผู้ย้ายถิ่นชาวใต้มีปัญหาในการดำเนินชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯหรือไม่ และพวกเขามีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลให้ผู้ย้ายถิ่นชาวใต้เหล่านี้มีการใช้ชีวิตวิถีชีวิตในด้านต่างๆแตกต่างกัน